

Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler

Educational migration in Turkey

Şevket Işık*

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, İzmir

Öz: Çalışmanın amacı, 1995-2000 döneminde Türkiye’de iller arasında meydana gelen eğitim amaçlı göçleri değerlendirmektir. Bu amaçla, Türkiye İstatistik Kurumu’na göre, iki sayım arasında 5 ve daha yukarı yaştaki kişilerin daimi ikametgahlarındaki değişim biçiminde tanımlanan göç verileri ile aynı dönemdeki üniversite öğrencilerine ait veriler kullanılmıştır. Ülkemizdeki üniversitelerin ve üniversite öğrencilerinin sayısı özellikle 1970’lerden sonra hızla artmıştır. Nitekim 1985’te açık öğrenim dışındaki öğrenci sayısı 320.000 civarındayken, bu sayı 2008’de 1.5 milyona ulaşmıştır. Bu nedenle, illerin aldıkları göçlerde eğitim amaçlı göçlerin önemi artmıştır. Elimizdeki veriler, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere eğitim amaçlı göçlerin büyük kısmını çeken illerde, eğitim amaçlı göçlerin çok önemli paylara sahip olmadığını göstermektedir. İstanbul’un aldığı toplam göçün ancak % 8,8’i eğitim amaçlıyken, bu oran İzmir’de % 10, Ankara’da ise % 17 düzeyindedir. Büyük illerimizdeki bu duruma karşılık Erzurum, Niğde, Kütahya, Isparta, Trabzon, Afyonkarahisar, Burdur, Eskişehir, Konya ve Bolu gibi illerde, eğitim amaçlı göçlerin payının % 20’nin üzerinde olduğunu dikkati çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, eğitim, yüksek öğretim, üniversiteler, Türkiye

Abstract: The aim of this paper is to evaluate educational migration movements between provinces for 1995-2000 in Turkey. For this purpose, migration data defined as a change in the permanent residence of people who are five and above, between two censuses according to the Turkish Statistical Institute and number of university students of the same period are used. The number of universities and university students has increased since 1970’s. For example, while the number of university students (not including open education) was 332.000 in 1985, it was 1.5 billion in 2008. Therefore, importance of educational migration in total population migrated across of provinces has also increased. The proportion of educational migration has low in total in-migration of the Istanbul, Ankara and Izmir. For example, the proportion of educational migration are respectively 8,8 %, 17 % and 10 %. On the other hand, in-migration of the provinces such as Erzurum, Niğde, Kütahya, Isparta, Trabzon, Afyonkarahisar, Burdur, Eskişehir, Konya and Bolu the educational migrations are extremely important.

Keywords: Migration, educational migration, higher education, universities, Turkey

1. Giriş

Ülkemizde, 1950 yılından sonra kırsal kesimde meydana gelen değişimler, dönemin büyük kentlerini kitlesel göçlere maruz bırakmıştır. Genellikle, kırsal kesimde hızlı nüfus artışı, makineleşme, düşük gelir düzeyi, yetersiz altyapı ve hizmetler ile özdeşleşen itici faktörler sonucunda ortaya çıkan bu göçler (Gedik, 1997:171), kentleşmenin coğrafi boyutuna da yansımış; 1950 öncesinde başkent Ankara ile sınırlı olan büyük kentlere yönelik göçler İstanbul, İzmir, Adana gibi diğer kentlere de sıçramıştır (Tümertekin, 1968:40-41). 1950’den sonra genellikle sanayi faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı kentlere yönelik bu göçler, Türkiye’deki kentleşme hareketlerinin de kaynağını oluşturmuştur. Nitekim, 1950’lerle birlikte hız kazanan toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreci içinde

* İletişim: Ş.Işık, e-posta: sevket.i@ege.edu.tr

(Saraçoğlu ve Kırdar, 2006:3-4), kentsel nüfusun miktarında ve artış oranlarında meydana gelen hızlı artış, göçlerin kentlerin nüfuslanmasındaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. 1950’de nüfusun ancak % 19’u kentlerde yaşarken bu oran 1970’te % 36’ya, 1990’da % 56’ya yükselmiştir. Diğer yandan, 1950’de kırdada binde 22 düzeyinde olan yıllık artış hızı, 1955’te binde 17,5’e gerilemiş; kentsel nüfustaki artış ise binde 22,5’tan binde 55,7’ye sıçramıştır. Kentsel nüfusun bu artışında, iç göçlerin payı ise % 50’lerin üzerindedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250).

Bununla birlikte, ülkemizdeki göçlerin nedeni ve bunların kentlerin nüfuslanmasında oynadığı rollerde zaman içinde önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle, yukarıda belirtilen büyük illerin dışında, ekonomik ve sosyal gelişmelere bağlı olarak giderek güçlenen, nüfus barındırma ve kapasitesi yükselen illerin sayıca artışı, göç konusunda yeni çekim alanlarının doğmasına yol açmıştır. Bursa, Antalya, Kocaeli, İçel, Tekirdağ gibi illerde bunu gözlemlemek mümkündür (Özgür, 1998:42). 1990 sonrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kırsal kesimlerinde yoğunluk kazanan terör olaylarının doğrudan veya dolaylı etkilerine bağlı olarak, özellikle aynı bölgedeki kentlere, yönelik göçler ve 1999’da Gölcük’te meydana gelen depremin yarattığı göçler de farklı göç nedenleri olarak belirtilebilir.

Son yıllarda yaşanan gelişmelere baktığımızda, illerin aldığı göçlerde yukarıda belirtilen nedenlerden çok farklı bir göç nedeninin önemini artırdığı gözlenmektedir. Bu göç nedeni, Türkiye’de sayıları hızla çoğalan üniversitelere bağlı olarak, giderek artan eğitim amaçlı göçlerdir. Bu faktör, illerin hem göç alma nedenlerinde hem de göç verilerinde önemli değişimler yaratabilmektedir.

2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı da, Türkiye’de iller arasında göç eden nüfus içinde, eğitim amaçlı göçlerin yerini belirterek; eğitim amacıyla göç eden nüfusun hangi illere göç ettiklerini belirlemek ve illerin aldığı göçler içinde eğitim amaçlı göçlerin önemini, boyutunu ve coğrafi dağılımını ortaya koyarak, üniversitelerin bu konuda oynadıkları büyük öneme dikkat çekmektir. Çalışmada, daimi ikametgaha göre gerçekleşen en son göç verileri kullanılmıştır. İllere ait bu göç verilerinin (alınan göç miktarı, net göç hızı ve alınan göçün nedenlerine göre dağılımı) 1995-2000 dönemine ait olması nedeniyle, karşılaştırmalar yapılması bakımından üniversiteler ve öğrenci sayıları konusunda 2000-2001 dönemi verileri kullanılmıştır. Öğrenci sayılarının değerlendirilmesinde, özellikle iller arasında göçe konu olabilecek öğrenciler dikkate alınmış; bu çerçevede iller arasında bir nüfus hareketi yaratmayan Açık Öğretim Fakültesi öğrencileri ile daha sınırlı ve farklı uygulamaları da içeren lisans üstü öğrencileri değerlendirme dışında tutulmuştur.

Bu noktada, 1995-2000 döneminde eğitim amaçlı göçün kapsamı üzerinde durmakta yarar vardır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun göç verilerinde, eğitim göçleri başlığı altında verilen değerlerin, ne kadarının üniversite öğrencilerinden kaynaklandığını gösteren bir veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte dolaylı veriler, belirtilen değerlerin çok büyük bir kısmının üniversite öğrencilerinin hareketliliğinden kaynaklandığı olasılığını güçlenmektedir.

Bunlardan ilki, illerin aldıkları göçlerde eğitim amaçlı göç edenlerin oranıdır. Örneğin İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi geleneksel göç çekim merkezlerinden farklı olarak, nüfus çekme potansiyeli düşük birçok ilin aldığı göçte eğitim amaçlı göç edenler yüksek oranlara ulaşmaktadır. Bunun yanı sıra, verilerin iller arasında gerçekleşen nüfus hareketlerini kapsadığı da unutulmamalıdır. Ülkemizde ilk ve orta öğretim düzeyinde, iller arasında yaşanan göç olgusunun genellikle çok sınırlı olduğu gerçeği de düşünüldüğünde, eğitim amaçlı göçlere ilişkin verilerin büyük bir kısmının üniversite amaçlı öğrenci hareketlerinden oluştuğu düşüncesi daha da güçlenmektedir.

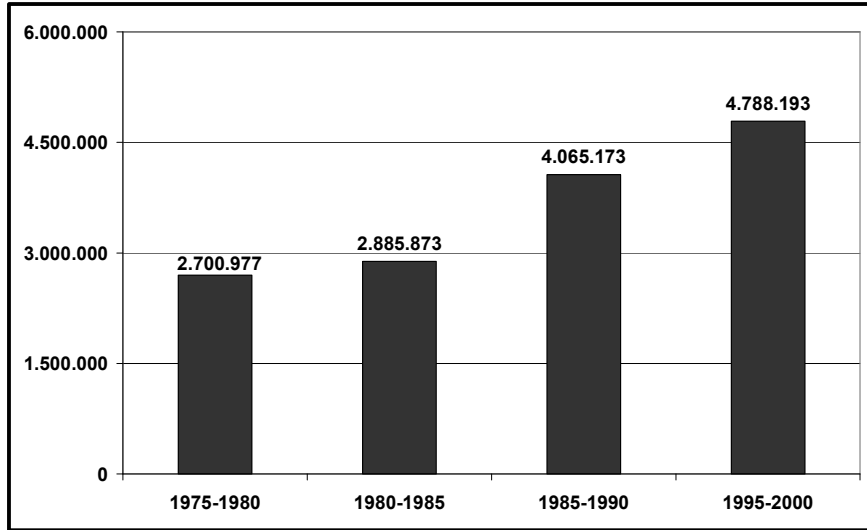
Belirtilmesi gereken bir konu da, belirli bir süreliğine gerçekleşen ve eğitim amaçlı göç şeklinde tanımlanan nüfus hareketlerinin niteliğidir. Başka bir ifadeyle, üniversite öğrencilerinin hareketlerinden kaynaklanan ve bazı istisnalar dışında, eğitim süresiyle sınırlı olan bu nüfus hareketliliğinin göç ile temsil edilip edilemeyeceğidir. Ülkemizdeki göç verileri incelendiğinde, bu verilerin iki sayım arasında 5 ve daha yukarı yaştaki kişilerin daimi ikametgahlarındaki değişim biçiminde tanımlandığı görülür. Dolayısıyla bu anlamda, sözü edilen hareketlerin göç olarak kabul

edilmesinde bir sorun yoktur. Bunun aksini düşünmek, adı geçen tanıma göre düzenlenen tüm verilerin de sorgulanmasını beraberinde getirecektir. İkinci ve bundan daha önemli bir nokta ise bu nüfus hareketliliğinin devamlılığıdır. Konuya, aldıkları göç içinde eğitim amaçlı göçlerin çok önemli paylara ulaşan iller açısından bakıldığında, bunun bir süreklilik arzettiği ve önemini yitirmediği görülür.

3. Türkiye’de İller Arasında Göç Edenlerin Göç Nedenlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de, daimi ikametgah verilerine dayalı göçler incelendiğinde, 1975 yılından günümüze kadar iller arasında göç eden nüfus miktarında önemli artışlar yaşandığı gözlenmektedir. 1975-1980 döneminde iller arasında göç eden nüfus 2.7 milyon iken, bu rakam 1985-1990 döneminde 4 milyonu aşmış, 1995-2000 döneminde ise 4.8 milyona yaklaşmıştır (Şekil 1).

1995-2000 döneminde iller arasında göç eden nüfusun göç etme nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde, göç eden 4.788.193 kişinin % 26’sının aile bireylerinden birine bağlı olarak % 20’sinin iş arama, % 13’ünün tayin ve atama, % 12’sinin ise eğitim amacıyla göç ettiği anlaşılmaktadır (Çizelge 1). Bu veriler, kentleşmenin büyük bir ivme kazandığı 1950 sonrasında kentlere yönelik göçlerin en önemli nedeni olan iş bulmanın, önemini korumaya devam etmekle birlikte, diğer göç nedenlerinin de hatırı sayılır bir paya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 1. Türkiye’de iller arasında göç eden nüfus miktarı
Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri, s.21

Bununla birlikte, en önemli göç nedeni olarak belirtilen “bağımlı göç” kapsamı oldukça geniş bir göç nedenidir. Bunun içinde, herhangi bir nedenle il değiştiren bir kişiye çeşitli nedenlerle bağlı olan bireyler bulunmaktadır. Sözgelimi, eğitim amaçlı il değiştiren bir öğrenciye refakat eden bir anne ya da bir aile yakını; iş amaçlı il değiştiren bir kişinin aile bireyleri de bu geniş başlık altında değerlendirilebilir. Böylesine geniş bir nüfusu ilgilendirebilen bu başlıktaki göçlerin, en önemli göç nedeni olması ve diğer göç nedenlerinin önemini göreceli de olsa azaltması bu bakımdan şaşırtıcı değildir.

Çizelge 1. İller arasında göç eden nüfusun göç nedenlerine göre dağılımı (1995-2000)

Göç etme nedenleri	Göç eden nüfus	%
Hane halkı bireylerinden birine bağımlı göç	1.229.089	26
İş arama	959.972	20
Tayin+Atama	642.357	13
Eğitim	553.510	12
Evlilik	355.712	7
Deprem	146.558	3
Güvenlik	31.199	1
Diğer	808.299	17
Bilinmeyen	61.497	1
Toplam	4.788.193	100

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri, s. 96-99 ve Kocaman, 2008:54

3.1. Eğitim Amaçlı Göçler

Ülkemizde eğitim amaçlı göçlerin tüm göçler içindeki önemi, üniversitelerin ve bu üniversitelerde okuyan öğrenci sayısının artışına bağlı olarak artmıştır. Bu çerçevede, ülkemizde üniversitelerin gelişimine baktığımızda, bunların sayıları ve öğrenci kapasitelerinin 1980'lere kadar daha sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. 1950'ye kadar ikisi İstanbul'da (İstanbul Üniversitesi ve İTÜ) biri Ankara'da (Ankara Üniversitesi) olmak üzere 3 üniversitenin yer aldığı ülkemizde, 1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretim Anadolu'ya yayılmaya başlamıştır. 1967'de Hacettepe Üniversitesi ve 1971'de Boğaziçi Üniversitesi'nin kurulmasını izleyen 1973-1981 dönemi, üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de 10 yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı 19'a yükselmiştir (YÖK, 2005:21). 1982-1992 arasında ise kurulan 10 üniversiteden 3'ü İstanbul, 2'si Ankara ve 1'i İzmir'de yer alırken, diğer üniversiteler Antalya, Edirne, Gaziantep ve Van illerinde kurulmuştur.

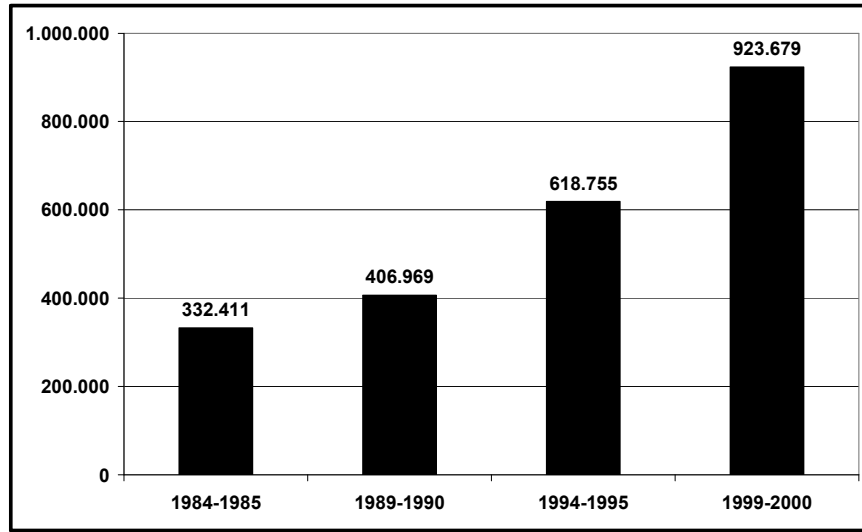
1992 yılı ülkemizde üniversitelerin hem ülke çapında dağılımı hem de öğrenci sayısının artışı bakımından özel bir yere sahiptir. 3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, bir çoğu daha önce o illerde mevcut olan eğitim birimlerinin nüve teşkil ettiği, 1'i vakıf 23'ü devlet üniversitesi, bir çoğu küçük ve orta büyüklükteki kentlerde kurulmuştur. Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, İçel, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulanlarla birlikte, üniversite sayımız 53'e yükselmiştir. (YÖK, 2005:22; Sargın, 2007:144). 1992'de kurulan bu kurumlar, bir yandan Türkiye'de üniversitelerin daha küçük ve gelişme potansiyeli daha sınırlı olan illerde kurulmasına örnek oluşturmuş, bir yandan da öğrenci sayısının artışına ciddi katkılar yapmışlardır. Afyonkarahisar, Çanakkale, Isparta, Kahramanmaraş, Niğde, Kütahya, Tokat, İçel, Denizli, illerindeki üniversiteler bugün özellikle öğrenci sayıları ile dikkati çeken başlıca üniversitelerdir. 1992'de kurulan bu üniversiteleri 1993'te 1, 1994'te 2, 1996'da 5, 1997'de 8, 1999'da 2, 2001'de 3, 2003'te 1 vakıf üniversitesinin kurulması izlemiştir (YÖK, 2005:22).

Birçok ilde kurulan yeni üniversiteler, öğrenci sayısında da önemli artışlar meydana getirmiştir. 1984-1985 öğretim döneminde açık öğretim ve lisans üstü öğrencileri dışında 332.441 olan öğrenci sayısı (Şekil 2), 1989-1990 döneminde 406.969'a, 1999-2000 döneminde ise 923.679'a ulaşmıştır. 2007-2008 öğretim yılında, bu sayı bir hayli yükselerek 1.467.915'e yükselmiştir (ÖSYM, 2007-2008 Yükseköğretim İstatistikleri). 2003'ten sonra da bazı vakıf üniversiteleri kurulmaya devam ederken, 2006 ve 2007 yılında kurulmasına karar verilen 32 devlet üniversitesi ile ülkemizde üniversitesi olmayan il kalmamıştır. Gerek henüz kurulma aşamasında olan bu üniversitelerde öğrenci sayısının çok kısa bir zamanda artacak olması, gerek mevcut üniversitelerin, hiçbir sorgulama

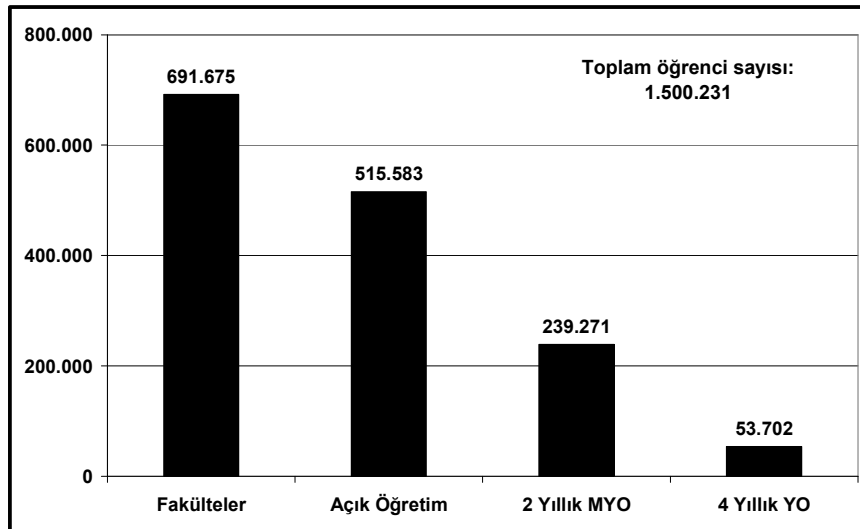
yapılmadan, tamamen keyfi kararlarla her geçen gün artırılan kontenjanları da dikkate alındığında, eğitim amaçlı göçe konu olan nüfus, hiç kuşku yok ki, daha da büyüyecektir.

Konumuzu meydana getiren eğitim amaçlı göçlere bakıldığında, 1995-2000 döneminde 553.510 kişinin, yaşadığı ili eğitim amacıyla terk ederek başka bir ile yerleştiği görülmektedir. Göç nedenleri içinde % 12'lik bir paya sahip olan eğitim amaçlı göçlerin kapsamı, hiç kuşku yok ki, bağımlı göçler kadar geniş olmayıp büyük bir kısmı üniversitelerin değişik birimlerinde okuyan öğrencilerin nüfus hareketlerini kapsamaktadır.

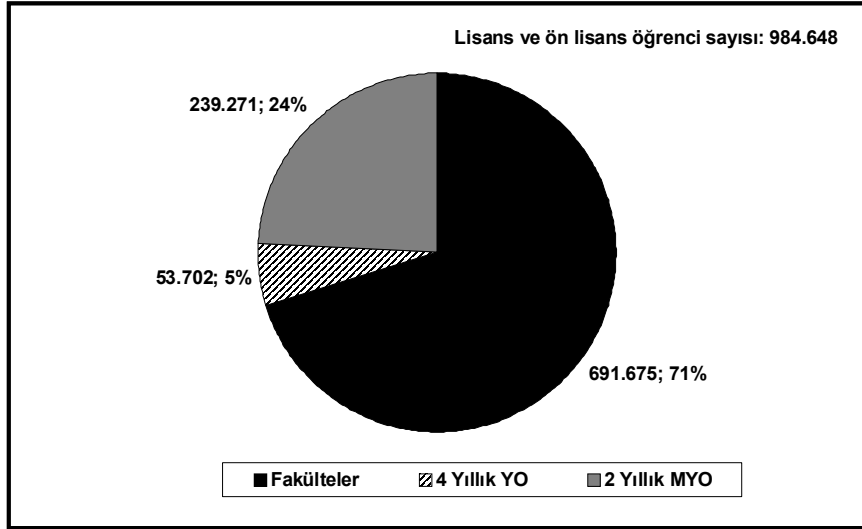
Türkiye'de 2000-2001 öğretim döneminde üniversitelerde okuyan 1.5 milyon öğrencinin dağılımı incelendiğinde, % 46'sının (691.675) fakülte, % 16'sının (239.271) iki yıllık meslek yüksek okulu, % 4'ünün (53.702) dört yıllık yüksek okullarda öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır. Bu noktada dikkat çeken bir başka unsur ise, 515.583 kişinin açık öğretim fakültesinde öğrenci olmasıdır (Şekil 3).

Şekil 2. Üniversitelerde öğrenim gören öğrenci sayısı (AÖF ve lisansüstü öğrencilerini kapsamaz)

Şekil 3. 2000-2001 öğretim yılında üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı (lisans üstü hariç)
Kaynak: ÖSYM 2000-2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri s.3

Şekil 4. 2000-2001 döneminde üniversitelerdeki lisans ve ön lisans öğrenci sayıları (Açık öğretim hariç)
Kaynak: ÖSYM 2000-2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri s.16-28

Bilindiği gibi, bu büyük öğrenci kitlesinin eğitim amacıyla göç etmesi söz konusu değildir. Bu bakımdan, açık öğretim fakültesi dışında kalan ve iller arasında göç etmesi muhtemel nüfus çok daha sınırlıdır. Açık öğretim dışında kalan fakülte, yüksek okul ve meslek yüksek okullarından biraz daha farklı uygulamaların olduğu lisansüstü öğrencilerini de göz ardı ettiğimizde, 2000-2001 öğretim döneminde eğitim amaçlı göç edebilecek öğrenci sayısı 984.648 kişiye düşmektedir. Bu rakamın eğitim amaçlı göç eden nüfus miktarından bir hayli yüksek olması da son derece doğaldır. Bulunduğu ildeki üniversitelerde okuyan öğrencilerin, göçe konu olmaması nedeniyle eğitim amaçlı göçlerin sayısı, lisans ve ön lisans öğrenci sayısından düşüktür.

3.1.1. Eğitim amacıyla göç edenlerin göç ettikleri illere dağılımı

Eğitim amaçlı göç eden nüfusun, göç ettikleri illere dağılımı ile eğitim amaçlı göçlerin illerin aldıkları göçler içindeki yeri çok farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Eğitim amacıyla iller arasında göç eden 515.583 kişinin, göç ettikleri illere dağılımı incelendiğinde üniversitelerin kuruluş süreci çok daha eski ve çok sayıda üniversiteye sahip olan büyük illerin ilk sırayı aldığı görülür. Nitekim, 1995-2000 döneminde eğitim amacıyla göç edenlerin % 15'e yakın bir kısmı İstanbul'a göç ederken, % 11,6'sı Ankara, % 5,5' ise İzmir'e göç etmiştir. Böylece bu üç büyük il, 1995-2000 döneminde gerçekleşen eğitim amaçlı göçlerin % 32'sini almışlardır. Bu 3 ili % 4,1 ile Konya, % 3,3 ile Bursa izlemektedir (Çizelge 2; Şekil 5).

2000-2001 öğretim döneminde, lisans ve önlisans öğrencilerinin öğrenim gördükleri illere dağılımı incelendiğinde, eğitim amacıyla göç eden nüfusun illere dağılımıyla örtüşen bir dağılım olduğu dikkati çekmektedir. 2000-2001 döneminde Türkiye üniversitelerinde öğrenim gören 984.648 kişinin, 166.772'si İstanbul, 127.766'sı Ankara, 56.045'i ise İzmir'deki üniversitelerde öğrenim görmektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye'de üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin % 16,9'u İstanbul, % 13'ü Ankara, % 5,7'si ise İzmir'deki üniversitelerde öğrenimlerine devam etmektedir (Çizelge 3; Şekil 6). Bu üç il ülkemizdeki üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin % 35,6'sına sahipken, eğitim amaçlı göç eden öğrencilerin 32'sini de kendilerine çekmektedir.

3.1.2. İllerin aldığı göçlerde eğitim amaçlı göçlerin yeri

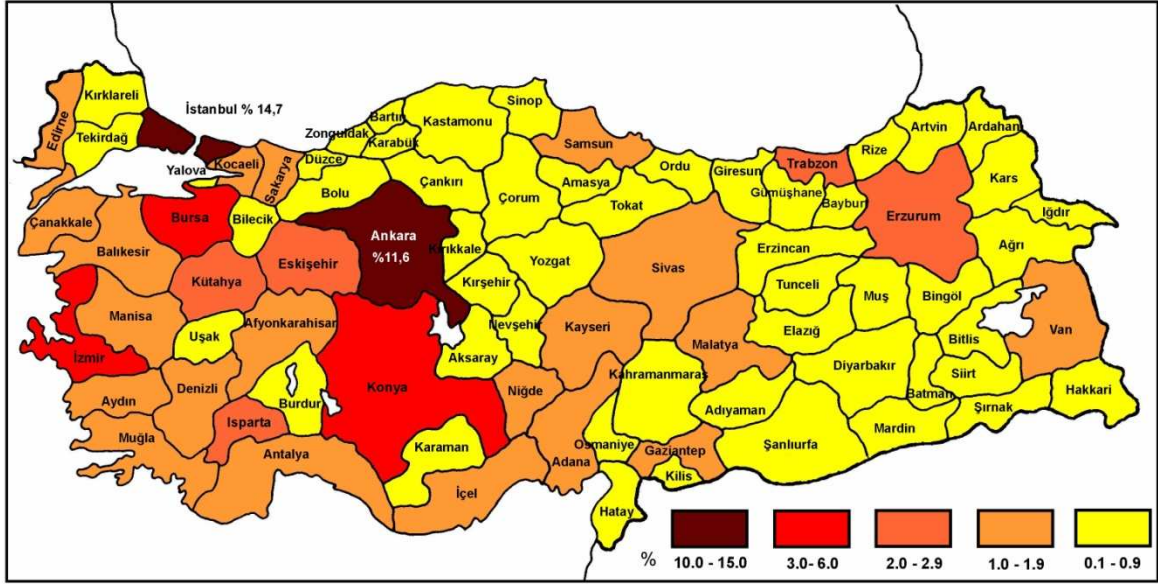
Çalışmanın asıl konusunu meydana getiren, illerin aldığı göçlerde eğitim amaçlı göçlerin yeri incelendiğinde, çok farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Elimizdeki veriler, başta İstanbul, Ankara ve

İzmir olmak üzere eğitim amaçlı göçlerin büyük kısmını çeken illerde, eğitim amaçlı göçlerin çok önemli paylara sahip olmadığını göstermektedir. Nitekim, İstanbul'un aldığı toplam göçün ancak % 8,8'i eğitim amaçlıyken, bu oran İzmir'de % 10, Ankara'da ise % 17 düzeyindedir (Çizelge 4; Şekil 7). Ekonomik açıdan çok daha fazla gelişmiş; sanayi, ticaret, turizm, ve hizmet sektörü bakımından ülkenin en önemli merkezlerini oluşturan bu illerin aldıkları göçlerde, diğer göç nedenlerinin daha ağırlıkta olması, eğitim amaçlı göçlerin oransal olarak daha az öneme sahip olmasına neden olmuştur.

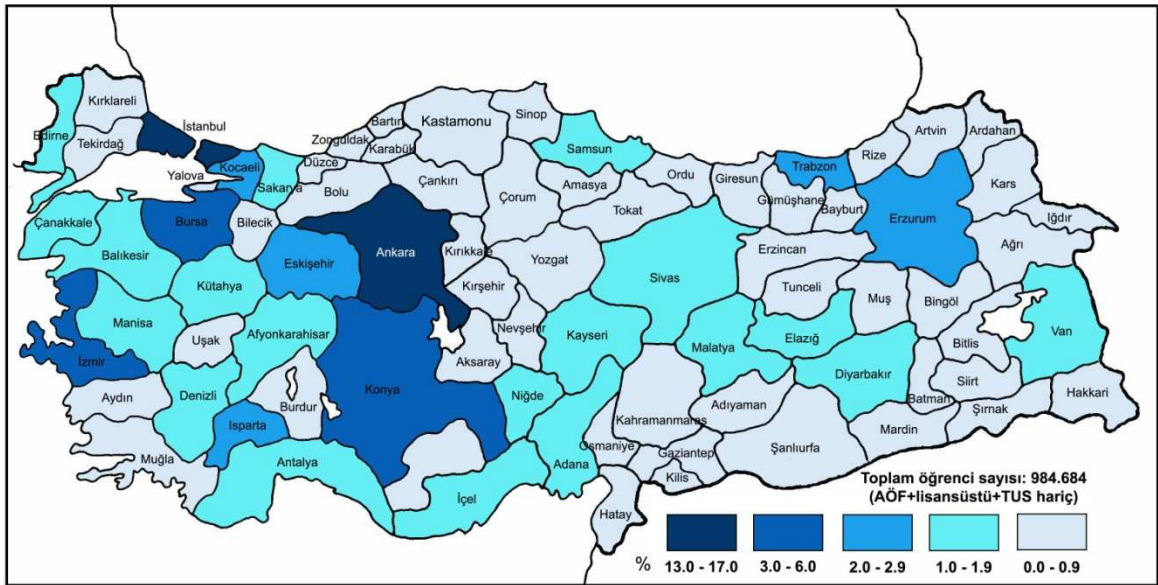
Çizelge 2. 1995-2000 döneminde Türkiye bütününde gerçekleşen eğitim amaçlı göçlerden illerin aldıkları pay

Göç edilen il	Eğitim amaçlı aldığı göç	Türkiye bütününde eğitim amaçlı göç edenlerden aldığı pay %	Göç edilen il	Eğitim amaçlı aldığı göç	Türkiye bütününde eğitime amaçlı göç edenlerden aldığı pay %
İstanbul	81.248	14,7	Amasya	3.445	0,6
Ankara	63.960	11,6	Uşak	3.425	0,6
İzmir	30.537	5,5	Tekirdağ	3.346	0,6
Konya	22.533	4,1	Kırşehir	3.105	0,6
Bursa	18.341	3,3	Yozgat	3.046	0,6
Erzurum	15.975	2,9	Kastamonu	2.991	0,5
Trabzon	13.590	2,5	Şanlıurfa	2.921	0,5
Eskişehir	13.331	2,4	Düzce	2.916	0,5
Isparta	11.792	2,1	Bitlis	2.912	0,5
Kütahya	11.136	2,0	Rize	2.844	0,5
Antalya	10.716	1,9	Kırıkkale	2.658	0,5
İçel	10.533	1,9	Bilecik	2.473	0,4
Balıkesir	9.993	1,8	Ordu	2.340	0,4
Kocaeli	9.589	1,7	Ağrı	2.269	0,4
Samsun	9.234	1,7	Kars	2.102	0,4
Kayseri	8.632	1,6	Karaman	1.995	0,4
Adana	8.571	1,5	Osmaniye	1.845	0,3
Afyonkarahisar	8.281	1,5	Gümüşhane	1.773	0,3
Niğde	8.114	1,5	Çorum	1.597	0,3
Sivas	7.673	1,4	Siirt	1.538	0,3
Manisa	7.489	1,4	Çankırı	1.504	0,3
Malatya	7.152	1,3	Adıyaman	1.483	0,3
Denizli	7.052	1,3	Kırklareli	1.427	0,3
Çanakkale	6.947	1,3	Karabük	1.401	0,3
Muğla	6.246	1,1	Nevşehir	1.281	0,2
Sakarya	6.099	1,1	Sinop	1.275	0,2
Van	5.930	1,1	Batman	943	0,2
Gaziantep	5.635	1,0	Kilis	923	0,2
Edirne	5.298	1,0	Mardin	853	0,2
Aydın	5.291	1,0	Bartın	792	0,1
Bolu	5.116	0,9	Yalova	750	0,1
Diyarbakır	4.969	0,9	Artvin	748	0,1
Erzincan	4.893	0,9	İğdır	627	0,1
Elazığ	4.793	0,9	Bayburt	598	0,1
Tokat	4.668	0,8	Muş	476	0,1
Hatay	4.362	0,8	Hakkari	455	0,1
Zonguldak	4.257	0,8	Bingöl	448	0,1
Kahramanmaraş	4.018	0,7	Ardahan	336	0,1
Burdur	3.860	0,7	Şırnak	335	0,1
Aksaray	3.653	0,7	Tunceli	316	0,1
Giresun	3.491	0,6			
			Toplam	515.583	100,0

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 5. 1995-2000 döneminde, eğitim amaçlı göç edenlerin göç ettikleri illere dağılımı

Şekil 6. 2000-2001 döneminde üniversite öğrencilerinin illere dağılımı (AÖF, Lisansüstü ve TUS öğrencileri hariç)

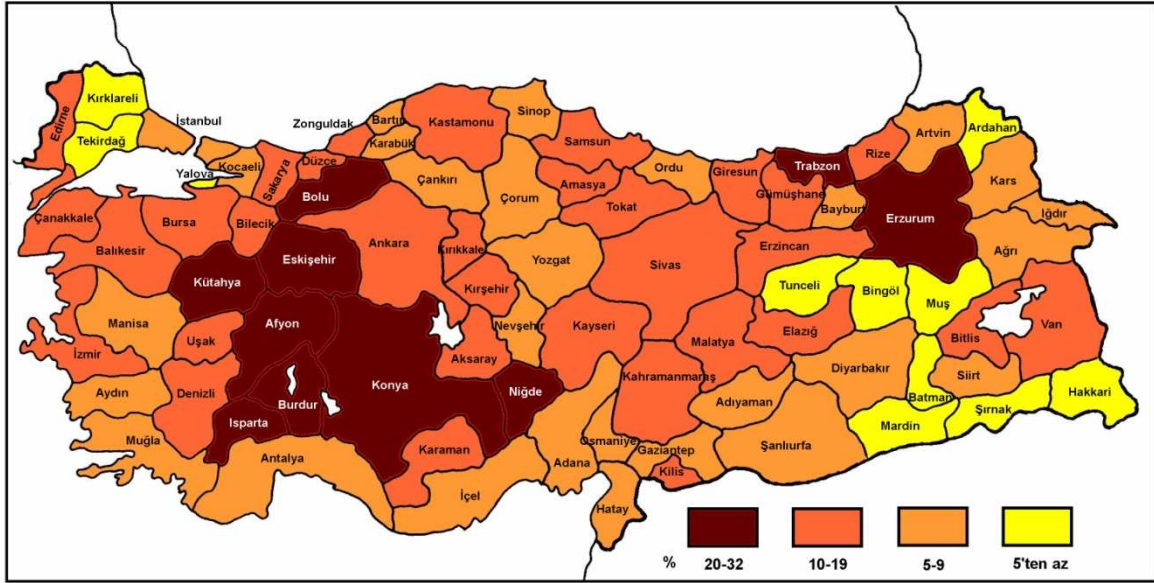
Büyük illerimizdeki bu duruma karşılık ekonomik açıdan daha sınırlı olanaklara sahip ve bu nedenle iş bulmak amacıyla yapılan göçlerin sınırlı olduğu az nüfuslu illerde, eğitim amaçlı göçlerin payının % 20'nin üzerinde olduğunu dikkati çekmektedir. Sözgelimi, Atatürk Üniversitesi'nin bulunduğu Erzurum'a yönelik göçlerde, eğitim amaçlı göçlerin oranı % 31,4 gibi yüksek bir

düzyededir. Eğitim amaçlı göçlerin oranının yüksek olduğu diğer iller Niğde, Kütahya, Isparta, Trabzon, Afyonkarahisar, Burdur, Eskişehir, Konya ve Bolu'dur. Niğde ilinin aldığı göçlerde, eğitim amaçlı göçler % 29,3 ile temsil edilirken, bu oran Kütahya'da % 28,9, Isparta ve Trabzon'da % 26 düzeyindedir. 2000-2001 öğretim döneminde Erzurum'daki lisans ve önlisans öğrencilerinin sayısı 27.000', Trabzon'da 21.000, Kütahya'da 18.000, Niğde'de 14.000'i aşmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. 2000-2001 öğretim döneminde üniversite öğrencilerinin illere dağılımı (AÖF, Lisanüstü ve TUS öğrencileri hariç)

İller	Toplam	%	İller	Toplam	%
İstanbul	166.772	16,9	Tokat	6.379	0,6
Ankara	127.766	13,0	Erzincan	5.520	0,6
İzmir	56.045	5,7	Kastamonu	5.037	0,5
Konya	46.224	4,7	Kırşehir	4.989	0,5
Bursa	33.970	3,4	Aksaray	4.393	0,4
Erzurum	27.057	2,7	Bilecik	4.360	0,4
Eskişehir	24.512	2,5	Aydın	4.235	0,4
Kocaeli	22.745	2,3	Düzce	4.167	0,4
Trabzon	21.137	2,1	Yozgat	3.845	0,4
Isparta	19.591	2,0	Giresun	3.839	0,4
Sakarya	18.408	1,9	Uşak	3.761	0,4
Samsun	18.396	1,9	Çankırı	3.571	0,4
Kütahya	18.251	1,9	Rize	3.333	0,3
Adana	17.850	1,8	Ağrı	3.011	0,3
Kayseri	16.930	1,7	Karaman	2.696	0,3
Sivas	15.051	1,5	Kars	2.658	0,3
Manisa	15.015	1,5	Çorum	2.291	0,2
Malatya	14.353	1,5	Kırklareli	2.280	0,2
Niğde	14.107	1,4	Ordu	2.246	0,2
Elazığ	13.137	1,3	Siirt	2.204	0,2
Edirne	12.930	1,3	Bitlis	1.904	0,2
İçel	12.812	1,3	Osmaniye	1.747	0,2
Balıkesir	12.192	1,2	Adıyaman	1.683	0,2
Afyon	12.183	1,2	Gümüşhane	1.376	0,1
Diyarbakır	11.904	1,2	Karabük	1.353	0,1
Çanakkale	11.212	1,1	Batman	828	0,1
Denizli	10.356	1,1	Iğdır	747	0,1
Antalya	10.326	1,0	Nevşehir	746	0,1
Van	9.563	1,0	Sinop	720	0,1
Hatay	9.260	0,9	Yalova	692	0,1
Bolu	8.596	0,9	Bartın	672	0,1
Kırkkale	8.331	0,8	Kilis	639	0,1
Burdur	8.152	0,8	Artvin	600	0,1
K.Maraş	7.954	0,8	Bingöl	544	0,1
Muğla	7.003	0,7	Hakkari	459	0,0
Gaziantep	6.879	0,7	Bayburt	442	0,0
Zonguldak	6.798	0,7	Mardin	412	0,0
Urfa	6.679	0,7	Muş	297	0,0
Amasya	6.604	0,7	Ardahan	199	0,0
Tekirdağ	6.491	0,7	Tunceli	182	0,0
			Şırnak	49	0,0
TOPLAM				984.648	100,0

Kaynak: ÖSYM 2000-2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri s.16-28

Şekil 7. 1995-2000 döneminde, illerin aldıkları göçler içinde eğitim amaçlı göçlerin oranı

Çizelge 4. 1995-2000 döneminde, illerin aldıkları göçler içinde eğitim amaçlı göçlerin payı

İller	Eğitim Amaçlı Göçlerin Oranı (%)	İller	Eğitim Amaçlı Göçlerin Oranı (%)	İller	Eğitim Amaçlı Göçlerin Oranı (%)
Erzurum	31,4	Gümüşhane	12,9	Kocaeli	8,0
Niğde	29,3	Balıkesir	12,5	Diyarbakır	7,9
Kütahya	28,9	Denizli	12,3	Sinop	7,9
Isparta	25,9	Düzce	12,2	Bartın	7,9
Trabzon	25,7	Sakarya	12,1	Osmaniye	7,7
Afyon	23,2	Bitlis	12,0	Muğla	7,7
Burdur*	22,3	Kahramanmaraş	11,9	Şanlıurfa	7,6
Eskişehir	21,2	Kastamonu	11,4	Kars	7,3
Konya	21,0	Amasya	11,4	Çankırı	7,2
Bolu	20,0	Rize	11,4	Aydın	6,9
Aksaray	19,3	Kırıkkale	11,3	Ordu	6,5
Uşak	18,2	Giresun	11,3	Antalya	6,2
Sivas	17,7	Bursa	10,2	Çorum	5,9
Ankara	17,0	Bilecik	10,1	Nevşehir	5,5
Van	16,9	İzmir	10,0	Iğdır	5,2
Erzincan	16,7	Bayburt	9,9	Artvin	5,2
Çanakkale	16,2	Manisa	9,8	Kırklareli	4,8
Kırşehir	16,1	Adana	9,2	Batman	4,7
Samsun	15,5	Yozgat	9,2	Ardahan	3,8
Zonguldak	15,3	Ağrı	9,2	Tekirdağ	3,8
Karaman	14,9	Hatay	9,2	Muş	3,6
Edirne	14,7	Karabük	9,1	Hakkari	3,4
Malatya	14,5	İçel	8,9	Yalova	3,3
Tokat	14,0	İstanbul	8,8	Mardin	3,3
Kayseri	13,5	Siirt	8,6	Bingöl	3,2
Elazığ	13,3	Adıyaman	8,4	Tunceli	2,0
Kilis	12,9	Gaziantep	8,2	Şırnak	1,2

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Üniversitelerin illerin aldığı göçler içindeki payı, bazı illerimizin net göçlerine de yansımıştır. Özellikle daha önce de bazı eğitim kurumları bulunan, ancak 1992’de üniversitelerin kurulmasıyla hızla büyüyen üniversitelerin bulunduğu Çanakkale, Isparta, Kütahya, Niğde ve Afyonkarahisar illerinin net göçlerinde 1995-2000 döneminde gerçekleşen artış dikkat çekicidir. Bunlardan Çanakkale ve Isparta, 1975-1990 arasında negatif olan net göç miktarının ve oranlarının pozitif döndüğü illeri meydana getirirken; Kütahya, Niğde ve Afyonkarahisar’da net göç miktarı negatif kalmaya devam ederken, önemli gelişmeler yaşanmış ve bu illerin nüfus kayıpları azalma kaydetmiştir. Bununla birlikte, üniversitelerin bu illerin göç oranlarında yaratmış olduğu bu değişim, 1995-2000 dönemiyle sınırlıdır. Başka bir anlatımla, üniversitelerdeki öğrenci sayısındaki artışın en yüksek olduğu dönemde meydana gelen göç oranlarındaki bu iyileşmenin uzun sürmeyeceği tahmin edilebilir.

4. Sonuç

Sonuç olarak, ülkemizde üniversite sayısının hızla artışına bağlı olarak büyüyen öğrenci sayısı, iller arasında gerçekleşen göçler içinde, eğitim amaçlı göçlerin önemini giderek arttırmıştır. Bugün üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin çok önemli bir kısmı başta İstanbul, Ankara ve İzmir gibi illerde toplanmış olmakla birlikte, eğitim amaçlı göçlerin bu illere yapılan göçler içinde çok önemli bir düzeyde olmadığı görülür. Buna karşılık, Anadolu’nun farklı bölgelerinde değişik tarihlerde kurulan üniversitelerin bulunduğu illerin, aldıkları göçlerde eğitim amaçlı göçlerin büyük boyutlara ulaştığı gözlenmektedir. Erzurum, Niğde, Kütahya, Isparta, Trabzon ve Afyonkarahisar eğitim amaçlı göçlerin önem kazandığı başlıca illeri meydana getirmektedir. Bu durum, söz konusu illerin bir kısmında net göç oranlarının pozitif dönmeye yetmese de, ekonomik yapılarında sürekli bir canlılık yaratmaktadır.

2006 ve 2007 yılında yeni üniversitelerin kurulmasına karar verilmesinin belki en önemli yanlarından biri, üniversite kurulacak illerde, yakın bir gelecekte eğitim amaçlı göçlerin artacak olmasıdır. Üniversitelerin çok daha önce kurulduğu illerde, alınan göçler içinde eğitim amaçlı göçler zaten çok önemli bir konuma ulaşmıştır. 2006 ve 2007’de kurulmasına karar verilen üniversitelerin, bulunduğu illerin nüfus ve ekonomik yapıları dikkate alındığında ise, en önemli değişimlerin bu illerde olacağı belirtilebilir. Bu illeri, öğrenci sayısının artışına bağlı olarak aldıkları göçler ve bu göçlerin nedenlerinde çok önemli değişimler beklemektedir. Eğitim amaçlı göçlerin, yeni üniversite kurulan bu illerin göç özelliklerinde ne gibi değişimler yaratacağı da zaman içinde görülecektir.

Referanslar

- Gedik, A. (1997) “Internal migration in Turkey, 1965-1985: Test of conflicting findings in the literature”. *Review of urban & regional development studies* 9, pp.170-179.
- İçduygu, A.; Sirkeci, İ. (1999) “Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri”. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. Tarih Vakfı Yayınları, s.249-259. İstanbul.
- Kocaman, T. (2008) *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. DPT, Ankara.
- ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi), *2000-2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, (<http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA91171E62F0FF15358FF58FE6CBF0AC2>, 15.03.2009)
- ÖSYM. *2005-2006 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, (<http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA91171E62F0FF1532BA183409F4F0AAB>, 15.03.2009)
- ÖSYM. *2007-2008 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, (<http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF88F742D0D71125168BB5005A7961B47>, 15.03.2009)
- Özgür, E. M. (1998) *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara.
- Saraçoğlu, Ş.; Kırdar, M. G. (2006) "Does internal migration lead to faster regional convergence in Turkey? an Empirical investigation," *ERSA conference papers ersa06p784*, European Regional Science Association.
- Sargın, S. (2007) “Türkiye’de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı”. Süleyman Demirel Üniv. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl:3, sayı:5, 133-150.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2005) *Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri*. Yayın No: 2976, Ankara.
- Tümtekin, E. (1968) *Türkiye’de İç Göçler*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1371. İstanbul.
- YÖK(Yüksek Öğretim Kurumu), (2005) *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*.